

Vitustánc

Szokatlanul fegyelmezetten kezdődött a járványra való felkészülés Romániában: szabályok, intézkedések, hivatalok, rendeletek bukkantak fel, léptek érvénybe március közepén. Mindenki tartotta a kormány által diktált lépést. Volt egy kis romantikus, nemzetiösszefogás-hangulat is: mind otthon maradunk, megmentjük, segítjük egymást. Aztán hirtelen, március végén, április elején, kezelhetetlenül mindent elborított a gyűlölet.

Így utólag nem mondhatjuk, hogy minden előjel nélkül. Hiszen a román belpolitikát „békeidőben” is egyre inkább a szembenállás, a társadalmi hasadások, repedések határozták meg. Most pedig ezek a törések szinte az első pillanatban láthatóvá váltak, felerősödtek. De a gyűlölet mértéke, iránya, jellege merőben új és szokatlan volt.

Az első hullám a külföldi vendégmunkásokat, az oly sokszor emlegetett, piederstálra állított „diaszpórát” sodorta el. Azokat, akiket évtizedeken át az országot jobbító merész emberekként, a hazaküldött pénzzel családjukat támogató áldott lelkekként és legfőképpen a külföldön leadott szavazatokkal a román demokráciát megmentőkként dicsérték. A „diaszpóra” kiszolgáltottsága az első hetekben megmutakozott. Hosszú sorokban indultak haza az emberek, főleg Olaszországból (a járvány gócpontjából), főleg az idénymunkások, a szakképzetlenek, az időszakos szerződéssel foglalkoz-

tottak. Az országnak napok, órák alatt kellett szembenéznie azzal, hogy a diaszpóra, legalábbis a külföldön dolgozók jelentős része nem gazdagodott meg, de még csak nem is állapotodott meg annyira, mint amennyire az itthoniak hinni szereték volna. Jóformán még el sem kezdődött az olasz, a spanyol, a francia járvány, nekik máris vissza kellett menniük. A román kormány kétségbeesett közleményeket adott ki: ne gyertek haza, ha viszont mégis hazajösztek, maradjatok karanténban.

A gyanú mindenkire rávetődött. A rokonok, akik eddig a pénzt várták külföldről, most elzárkóztak a hazaérkezőktől. A szomszédok gyanakodva nézték, hogy a visszatértek betartják-e a karantén szabályait. Az önkormányzatok felszólították az embereket, hogy azonnal jelentsék az illetékes szerveknek, ha szabályszegést tapasztalnak. Tömegesek lettek a feljelentések, eljárások. A dicsőséges diaszpóra évtizedes nimbusza pillanatok alatt odalett.

A hazatérő külföldi munkavállalók között sok volt a kint napszámosként dolgozó roma. Az ezerarcú romaellenesség országában a társadalmi konfliktus azonnal etnikai színezetet is kapott. A roma vendégmunkások hozzájárultak a vírust – erősödött meg a meggyőződés a második gyűlölet-hullámban. A romák azok, akik nem tartják be a higiénés szabályokat, akik amúgy vírus-hordozók, nem is kell hozzá világjárvány. Marosvá-

sárhely polgármestere odáig merészkedett, hogy egyenesen felszólította a város lakóit, kerüljék el a román lakta utcákat, kerületeket. A polgármestertől nem áll távol egyébként sem a nacionalista hangulatkeltés. Ha egy nap arra szólítja fel Marosvásárhely román lakóit, hogy kerüljék el a magyarok lakta utcákat, kerüljék a magyarokkal való érintkezést – kérdeztem a helyiektől –, akkor is ilyen helyeslő beleegyezéssel igazodik mindenki? Nem jött válasz.

A városi és megyei egészségügyi intézmények statisztikái aggasztó képet mutattak. Szokatlanul megnőtt a betegszám, és magas volt az elhalálozottak aránya. Rosszabb statisztikái voltak a városnak, mint Kolozsvárnak. Újságíró, tanult kolléga magyarázta, „azért, mert Marosvásárhelynek civilizációs problémái vannak”. Önmagában kezdett kételkedni a város, önmagát kezdte kivetni. Van már ebben gyakorlata ennek a közösségnek az 1990-es összezsugorodás óta. De most összekuszálódtak a frontvonalak. Nem egyszerűen románok és magyarok álltak egymással szemben, hanem külföldön élők és belföldiek, külvárosiak és városközpontban élők, tanulók és tanulatlanok. Mindenki mindenki ellen.

A „köztünk élő ellenség” miatti indulatok akkor csaptak a magasba, amikor egyértelművé vált: a romániai városok fertőző góccá válásának egyik oka a gyakorlatlan az átgondolatlan és szakszerűtlen kórházszervezés. Suceaván kezdődött a tragédia, a teljes kórházi személyzet megfertőződött, és a kórház „termelte” a fertőzötteket: több ezer ember betegedett meg azért, mert a felelőtlen intézményvezetés a már iga-

zoltan fertőzött személyzetet is berendelte dolgozni. Kisebb léptékben, de hasonló dominóelvével érvényesült Aradon, Temesváron, több bukaresti kerületben és Marosvásárhelyen is. A kórházak és az orvosok démonizálása is azonnal megkezdődött, ez odáig fajult, hogy Galacon a szomszédai támadtak rá az egyik vírusfertőzötteket ellátó asszisztensnőre. Nem akarták kiszolgálni a helyi kisboltban, megszégyenítették, kiabáltak vele. Segítségére sietett a román hadsereg Galacon szolgáló alakulata, egy nap virággal várták a munkából hazatérő nővért.

A reklámfogásként is felérő karitatív akcióról videót készítettek, hátha egyaránt nő a bizalom az egészségügyi személyzet és a rendvédelmi szervek iránt. Nem nőtt. A kijárási tilalom betartását április elején az utcákra rendelt rendőrök biztosították. Az állandó vagy ideiglenes lakhelyet csak különleges, az úti célt és az utazás okát igazoló okirattal lehetett elhagyni a kijárási korlátozás idején. Ez papírmunkával terhelte az embereket, az igazoltatások, a kirótt bírságok tovább gerjesztették a feszültséget. És immár nemcsak a külföldi munkavállalók, a románok, az egészségügyi dolgozók, de a rendőrök és a fegyveres testületek tagjai is közellenségévé váltak.

A kormány gyorsan reagált a feszültségekre, konfliktusokra, de nem találta az eszközöket ahhoz, hogy oldja-kezelje ezeket. Illetve a régi, jól bevált és lejárt eszközök, a különböző etnicista és nacionalista hangulatkeltés most az egyszer nem jött be. Amikor a rendőri igazoltatás már-már kezdett botrányba fulladni, elrendelték, hogy az utcákon járó autókban sugározzák a román

himnuszt. Azt várták, hogy a fura gesztus a nemzetállami pedagógián érlelt társadalomból büszkeséget, együttműködést válthat ki. Most azonban közröhej tárgyává váltak a muzsikálva járőröző egyenruhások, pillanatokon belül elkezdődött a liturgia, hogy inkább mit játszanak a rendőrautók. Nagy nemzeti kívánságműsor vette kezdetét. A rendszerváltás óta érvényben lévő román himnuszt román kormányzati segítséggel alázták meg.

A fiasco utáni hetekben jött a katolikus-protestáns, majd egy hét késéssel az ortodox húsvét. Ez mindig sajátos feszültséget okoz. Ezekben a napokban szembesül az ország azzal, hogy hányféle arca van, kinek mit jelent az ünnep, ki melyik frontvonalon, gettóhatáron, előítélet-körben él. Most ez az alapfeszültség is tovább fokozódott. Habár az államelnök – hosszú hivatali ideje alatt először – igyekezett elébe menni. Példátlan módon köszöntötte a nem ortodox (javarészt magyar) húsvétolókat is, akiknek a kijárási tilalom szabályai szerint templomi összejövetelek, ételszentelés és locsolkodás nélkül kellett ünnepelniük. Ilyentájt minden évben futótűzként terjed egy kép, amelyen a székelyföldi magyarok állnak katonás sorokban ételszentelésre várva. Hatásos látvány, még a román internethasználók is nagy kedvvel osztják meg: íme, milyen fegyvelmeztettek a magyarok. Na erre a demonstrációra most nem kerülhetett sor.

Alighogy lejárt viszont a katolikus-protestáns húsvét, váratlanul engedményeket tett a kormány: az ortodox húsvétra lazították a kijárási szabályokat, lehetővé tették, hogy a Jeruzsálemből hozott szent

lángot az önkéntesek, az ortodox egyházi munkatársak és a rendőrök (!) szétosszák a híveknek. Az ortodox húsvét idején már tulajdonképpen nyoma sem volt a korábbi hetekben bevezetett szigorításoknak, mindenki úgy élte meg az ünnepet, ahogy korábban. A kormány valószínűleg nem mert kockáztatni, a megelőző hetekben egyértelművé vált, hogy az ortodox egyház csak részben működik együtt, az istentiszteletek hol nyíltan, hol rejtve zavartalanul folytak tovább. Csak az váltott ki nagyobb botrányt, amikor bejárta a magyar és román sajtót a kép a kolozsvári istentiszteletről, ahol ugyanazzal a kanállal adták szájról szájra a szentségeket. A kormány engedékenységet ki-ki indulatainak, felgyülemlett feszültségeinek megfelelően értelmezte. A katolikusok-protestánsok úgy vélték, „bezzeg a románoknak lehet”. A románok azt gondolták, ha most lehetett lazítani, a korábbi szigorításokra sem volt semmi szükség. És ekkor már nem csak a vendégmunkásokat, a románokat, az orvosokat és asszisztenseket, a csendőröket-katonákat-rendőröket utálták az emberek, de farkasszemet néztek egymással az ortodoxok és a nem ortodoxok is.

Amúgy semmi különös nem történt Romániában: ugyanúgy örvénylett a gyűlöletörvény, ahogy az a világ más tájain is kialakult. Ugyanolyan dramaturgia alapján alakultak ki a szerepek, viszonyok. És mindennek ellenére mégis, valamilyen mértékben tovább dőcögött az ország. Talán mégiscsak működtek valamennyire a kezdetben meghozott szabályok. Vagy túl a gyűlöleten mégiscsak volt valami elemi túlélési ösztön által vezérelt együttműködési hajlam.

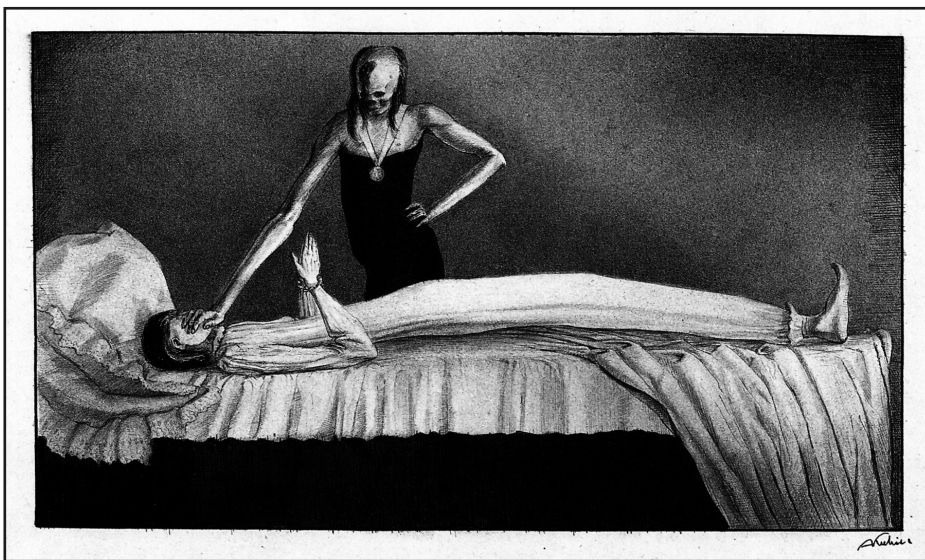
Egyensúlyba került a szabályszegés és szabálykövetés. Később majd elválnak, mi volt a meghatározó.

Magyarországon ekkor tört ki az Erdélybe importált maszkok vitája. A kormány a „minden magyar számít” elv alapján szájmazkokat és fertőtlenítőszerrel küldött Erdélybe (is). Az ellenzék szóvá tette, úgy jótékonykodik a kormány, hogy közben Magyarországon nincs biztosítva az ellátás. A vitának a romániai gyűlöletspirálhoz hasonló következményei lettek. Az ellenzéki képviselőt pelengérré állították, dehumanizálták mint nemzetárulót. A kormány (már megint) igyekezett a lehető legjobban kihasználni a nemzetmentő szerepét.

Mindeközben a maszk és a fertőtlenítőszer hiányzott a legkevésbé Erdélyből. Sokkal tragikusabb, súlyosabb következményekkel járt, hogy

a romániai egészségügyben súlyos szakemberhiány van: az orvosok, asszisztensek már rég elvándoroltak Nyugat-Európába. Oda, ahonnan az alulfizetett, egészségbiztosítás nélkül nem rendelkező munkások hazamenekültek. Illetve elszívta őket Magyarország. Az ország, amely most a hiányzó orvosokat néhány száz, „magyar embereknek” küldött maszkkal akarta kárpótolni. Mint ha a vírus is aszerint terjedne, kik a „magyar emberek”, és kik a „nem magyar emberek”.

A világvjárvány helyi érdekű, kelet-közép-európai abszurditását senki sem érzékeli. Mindenkit leköt ez a vitustánc, ez a gyűlöletkoreográfia, amit oly régóta tanulunk, és amelybe most a világvjárvány ürügyén oly nagy átéléssel vetjük bele magunkat.

Alfred Kubin: A legjobb orvos